

Nr 919

Av fröken **Ljungberg m. fl.**, om åtgärder till skydd för den medeltida miljön i Visby.

(Lika lydande med motion nr 799 i Första kammaren)

Efter framställning från Stockholms stad tillkom år 1963 ett tillägg i byggnadslagen i form av en speciellt utformad expropriationsparagraf (§ 44 a) i syfte att bereda staden möjlighet att främja en önskvärd sanering (restaurering) av äldre, från historisk eller kulturhistorisk synpunkt värdefull bebyggelse. Denna »Lex Gamla Stan», föranledd av de speciella förhållandena som gäller i »staden mellan broarna», har i lagtexten fått en generell räckvidd. Lagstiftningen, som byggde på expropriationsutredningens förslag, har tagit fasta på det faktum att det omöjligt kan bli fråga om en om- eller nydaning av ett områdes bebyggelse utan fastmer upprustning och modernisering av byggnadsbeståndet med bevarande av bebyggelsens huvudsakliga karaktär.

»Lex Gamla Stan» har på ett värdefullt sätt möjliggjort en försiktig sanering och därmed ett bevarande av omistlig kulturmiljö. De frågeställningar som var och är aktuella i Stockholms »Gamla Stan» återfinnes på ett stort antal orter i landet där omistlig bebyggelse i hela stadskärnor hotas av en ur miljösynpunkt förkastlig omdaning.

»Lex Gamla Stan» är, som vi ovan noterat, i första hand en expropriationsparagraf och är otillräcklig när det gäller en ur kulturhistorisk synpunkt betingad restaurering av hela kvarter, närmast med hänsyn till att arbeten av här avsett slag är synnerligen kostnadskrävande. I dagsläget faller hela kostnaden på enskilda personer och/eller kommuner och endast då det gäller högst speciella byggnadsminnesmärken utgår statligt bidrag.

I sak gäller generellt att behövliga resurser saknas för stadskärne- och kvarterssanering syftande till restaurering av gamla miljöer. Det är förknippat med stora kostnader att genomföra kulturbevarande sanering, och det kan icke vara rimligt att dessa utgifter enbart skall belasta enskilda personer och kommuner.

Objekt av den typ som här avses är regelmässigt av den karaktären att det måste sägas vara ett riksintresse att de bevaras. En kombination av lagstiftning och anslagsgivning måste här komma till. Vi är medvetna om att det frågekomplex vi här aktualiserat äger giltighet i många orter, men vi har för tydlighetens skull valt att exemplifiera våra motionskrav med situationen i Visby. Visby stadskärna är ett unikum i Norden. I staden finns:

1. En medeltida stadskärna av stenhus som man saknar motstycke till i Norden, frånsett Gamla Stan i Stockholm som dock till sina huvuddelar är betydligt yngre. I de svenska städerna i gemen dominerade trähusbebyggelsen, som genom de ofta förekommande eldsvådorna reducerats till ett minimum. Stenhusbebyggelse var ytterst sällsynt, och det kan nämnas att i Upp-

sala, när staden så gott som totalt brann ner år 1702, fanns endast 4 profana stenhus i staden. I Lund finns i dag endast 3 medeltida profanhus i sten kvar. Visby kan uppvisa ett hundratal mer eller mindre kompletta stenhus från medeltiden.

2. *Ett medeltida gatunät* som är lika viktigt att bevara som muren och ruinerna. Huvudgatorna i staden ligger på samma plats där gatorna gick fram redan under tidig medeltid.

3. *En 1700-tals och 1800-talsbebyggelse* som knappast några svenska städer äger. Att bevara allt detta innebär naturligtvis problem i en omfattning som inte har sin motsvarighet på andra håll i landet.

Bevarandet av Visby måste därför vara en riksangelägenhet

Vi anser det väl motiverat att tillskapa en »Lex Visby». Som vi framfört ovan löser inte en lagstiftning av typ »Gamla Stan» Visbys problem utan här måste vid sidan av en lagstiftning som tillgodoser miljö- och byggnads-historiska intressen också tillkomma en icke obetydlig anslagsgivning från statsmakternas sida. En konkret handlingslinje förefaller det vara att till svenska förhållanden omställa den lagstiftning som år 1962 tillkom i Frankrike. Genom den franska lagstiftningen skapas skydd för hela medeltida stadskärnor. Sanering av byggnaderna inom dessa områden bekostas delvis av staten. Upp till en normal saneringskostnad erhåller byggherren billiga statliga lån mot låg ränta och lång amorteringstid. Alla kostnader däröver bekostas av staten.

Vår nuvarande byggnadslagstiftning är i stort anpassad för nybyggnader och lämnar nu relativt litet skydd mot rivning och miljöförstöring. Önskvärt vore en lagstiftning kombinerad med anslagsgivning som tog sikte på hela stadskärnor och icke — som nu — enbart tog kulturhistorisk hänsyn till enstaka byggnader.

Det synes oss som en tänkbar väg att kommunal, enskild och statlig ekonomisk samverkan kunde etableras i sanering av kulturhistoriskt viktiga miljöer vilkas bevarande bedöms vara ett riksintresse.

Med hänvisning till den aktuella situationen i Visby där omistlig miljö på grund av bristande ekonomiska resurser och ofullständig lagstiftning nu är allvarligt hotad synes det oss motiverat med en »Lex Visby».

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning kring i motionen framförda lagstiftnings- och finansieringsfrågor med syfte att tillskapa en »Lex Visby».

Stockholm den 28 januari 1969

Blenda Ljungberg (m) *Ingrid Sundberg (m)* *Hans Wachtmeister (m)*
Erik Tobé (fp) *Nils Franzén (cp)* *Erik Grebäck (cp)*

i Träkumla

Torsten Gustafsson (cp) *Carl Eric Hedin (m)*
i Stenkyrka